

18.6.2025

EOAK/2630/2024

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Mikko Sarja

Esittelijä: Esittelijäneuvos Lotta Hämeen-Anttila

KAUPUNGILLE MOITTEET ERITYISEN HUOLENPIDON JATKAMISESTA JA YHTEYDENPIDON RAJOITTAMISESTA

1 KANTELU

Kantelija arvosteli asianajajansa laatimassa kantelukirjoituksessa kaupungin lastensuojelun menettelyä. Kantelussa on mainittu nimeltä kaksi sosiaalityöntekijää sekä johtava sosiaalityöntekijä. Kantelukirjoituksessa tapahtumia ja kantelun sisältöä on kuvattu muun muassa seuraavasti.

Lastensuojelun johtava sosiaalityöntekijä oli jatkanut kantelijan erityistä huolenpitoa ja päättänyt rajoittaa kantelijan oikeutta pitää yhteyttä vanhempiinsa siten, että kumpikin vanhempi voi vierailla yksikössä lastaan tapaamassa kaksi kertaa kuukaudessa erikseen sopimalla siitä henkilökunnan kanssa ja lisäksi lapsen henkilökohtainen matkapuhelin otetaan henkilökunnan haltuun.

Erityisen huolenpidon jakso päätettiin x.x.2022. Hallinto-oikeus on x.x.2023 antamallaan päätöksellä kumonnut kaupungin lastensuojelun johtavan sosiaalityöntekijän x.x.2022 tekemät päätökset.

Kantelija on ollut ilman lastensuojelulaissa säädettyjä perusteita erityisen huolenpidon jaksolla x.x.–x.x.2022 ja samalla aikavälillä hänen yhteydenpitoaan hänen perheenjäseniinsä ja muihin on rajoitettu ilman lastensuojelulain mukaisia perusteita.

Erityinen huolenpito on nimestään huolimatta hyvin lähellä suljettua hoitoa (HE 225/2004 vp, s. 105). Erityisessä huolenpidossa puututaan voimakkaasti lapsen henkilökohtaiseen vapauteen ja itsemääräämisoikeuteen (perustuslain 7 §), liikkumisvapauteen (perustuslain 9 §) sekä yksityiselämän (perustuslain 10 §) ja yhteydenpidon rajoittamisella Euroopan ihmisoikeussopimuksessa turvattuun perhe-elämän suojaan (7 artikla).

Erityisen huolenpidon aikana lapsen liikkumista voidaan rajoittaa ilman erillistä päätöksentekoa ja lapsen päivittäinen elämä on tehostetusti valvottua ja oleellisesti muutoinkin rajatumpaa kuin lastensuojelulaitoksen muissa yksiköissä.

Kantelijan kohdalla ajalla x.x.–x.x.2022 hänen perus- ja ihmisoikeuksiaan on rajoitettu ja loukattu ilman laissa säädettyä perustetta. Kantelijan henkilökohtaista vapautta on loukattu, mistä on aiheutunut hänelle henkistä kärsimystä.

Kantelukirjoituksen mukaan toimen tai tehtävän suorittamiselle sen laatu ja tarkoitus huomioon ottaen kohtuudella asetettavia vaatimuksia ei ole noudatettu. Koska lapselle järjestettävällä erityisellä huolenpidolla puututaan samalla voimakkaasti lapsen perus- ja ihmisoikeuksiin, kuten henkilökohtaiseen vapauteen ja itsemääräämisoikeuteen, erityisen huolenpidon järjestämisen edellytykset tulee harkita tarkoin, ja niiden tulee olla lainmukaiset.

Kantelun mukaan hallinto-oikeuden johtopäätökset osoittavat, että nyt kysymyksessä olevassa asiassa erityisen huolenpidon jatkamista koskevassa päätöksenteossa oli laiminlyöty selvittää, onko lapsen sijaishuolto järjestettävissä lapsen tarpeita vastaavasti muilla tavoin ja vointia selvittää terveydenhuollon palveluin.

Kysymyksessä olevassa asiassa vapaudenmenetys on kestänyt 45 vuorokautta; se on siten ollut pitkäaikainen. Erityisen huolenpidon aikana kantelijan päivittäinen elämä on ollut tehostetusti valvottua ja oleellisesti muutoinkin rajatumpaa kuin lastensuojelulaitoksen yksikössä muutoin olisi ollut ja siihen on liittynyt myös liikkumisen rajoittamista. Vapaudenmenetykseen on lisäksi liittynyt muita perusoikeuksien, kuten yksityiselämän ja perhe-elämän suojan, loukkauksia, kun kantelijan oikeutta pitää yhteyttä vanhempiinsa ja ylipäättään muihin ihmisiin on yhteydenpidon rajoittamista koskevalla päätöksellä rajoitettu.

Kantelija pyysi oikeusasiamiestä ottamaan kantaa siihen, tuleeko viranomaisen/Suomen valtion hyvittää hänelle x.x.–x.x.2022 tapahtuneet perus- ja ihmisoikeusloukkaukset. Kantelija oli pyytänyt perus- ja ihmisoikeusloukkausten korvaamista kaupungilta, mutta sosiaalitoimi ei ollut ottanut asiaan toistaiseksi kantaa.

2 SELVITYS

- - -

3 RATKAISU

3.1 Oikeusasiamiehen toimivalta ja asian käsittelyn rajaaminen

Perustuslain 109 §:n mukaan eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävänä on valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtävänsä hoitaessaan oikeusasiamies valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Oikeusasiamies ei voi toimia lakiin perustuvan muutoksenhakujärjestelmän korvaavana eikä sitä täydentävänä vaihtoehtona.

Kantelun tekemisen jälkeen kantelija on saanut korvausasiaa koskevan päätöksen, joka on sisältänyt ohjeen oikaisuvaatimuksen tekemiseen. Edellä esitetyn takia en ota kantaa lapsen tai hänen perheensä oikeuteen saada vahingonkorvausta kaupungille osoitetussa vahingonkorvausvaatimuksessa esitetyn ja minulle kantelukirjoituksessa toistetuin perustein.

Otan kuitenkin kantaa menettelyyn sekä erityistä huolenpitoa koskevaa päätöstä tehtäessä että korvausasian käsittelyssä.

3.2 Päätöksen perustelujen kirjoittaminen

Oikeusasiamies on ottanut lukuisia kertoja kantaa päätösten perustelemisen merkitykseen ja hallintolain 44–45 §:n noudattamiseen. Päätöksen perusteluvelvollisuuden tarkoituksena on varmistaa, että asianosainen saa tiedon paitsi ratkaisun lopputuloksesta myös sen perusteista. Päätöksen oikeellisuus on jälkikäteen mahdollista tarkistaa ainoastaan asianmukaisten perusteluiden kautta. Riittävät ja huolellisesti tehdyt perustelut lisäävät myös asianosaisten luottamusta annettujen päätösten sisältöön.

Antamassaan selvityksessä lastensuojelu on arvioinut lainsäädännön vaatimusten täyttymistä perustelujen osalta seuraavasti:

”Lastensuojelun sosiaalityö myöntää, että kantelijan erityisen huolenpidon jatkopäätöksen perusteluissa olisi tullut kuvata tarkemmin, millä perustein kantelijan itseään vakavalla tavalla vahingoittavan käyttäytymisen katsottiin jatkuvan huolimatta vähittäin tapahtuvista muutoksista ensimmäisen jakson aikana, ja miksi erityisen huolenpidon jatkaminen oli välttämätöntä. Myöskin muiden palveluiden soveltuvuuteen erityisen huolenpidon jatkamisen sijaan olisi tullut ottaa kantaa.

Lastensuojelun sosiaalityö pahoittelee kantelijalle sitä, että hänelle tehtyihin hallintopäätöksiin kirjatut perustelut eivät ole täyttäneet lainsäädännön vaatimuksia säännöksessä edellytettävän välttämättömyysperusteen tai vaihtoehtoisten palveluiden punninnan osalta.”

Yhdyn hallinto-oikeuden sekä lausunnossa esitettyyn arvioon perustelujen puutteista. Totean, että erityisen huolenpidon jatkopäätöksen perusteluja ei ole tehty lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Pidän puutteita erityisen moitittavina, koska päätös on koskenut sijaishuollossa olevan lapsen palvelujen toteuttamista ja siihen sisältyvää ja mahdollistavaa rajoittamista.

Pidän selvityksessä esitettyjä toimenpiteitä sen varmentamiseksi, ettei vastaavia puutteita enää ilmenisi oikeansuuntaisina, mutta en ole täysin vakuuttunut toimenpiteiden riittävydestä. Näkemykseni mukaan on välttämätöntä, että sekä asiantuntijalausunnon laativat henkilöt että päätöksenteosta vastaavat henkilöt ovat aina lausuntoja ja päätösasiakirjoja laatiessaan tietoisia siitä, mitä heiltä voimassa olevien oikeusnormien mukaan edellytetään.

Käytettävissäni olleiden selvitysten ja asiakirjojen perusteella en ole voinut myöskään täysin vakuuttua siitä, että yksittäisillä työntekijöillä, heidän esimiehillään tai toimialan johdolla olisi selvä käsitys siitä, mitä seikkoja tulisi ottaa huomioon sekä päätöksiä perusteltaessa että päätösharkintaa tehtäessä. Koska kaupunki oli lausunnossaan käsitellyt erikseen menettelyään päätösten perustelujen kirjoittamisessa ja harkintaa päätöstä tehtäessä, arvioin seuraavassa näiden kahden muodostamaa kokonaisuutta päätöstä tehtäessä.

3.3 Päätöksen perusteleminen ja harkinta päätöstä tehtäessä

3.3.1 Lainsäädäntö

Lastensuojelulain 26 §:n 4 momentin mukaan arvion lapsen tarvitsemista palveluista tekee lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä.

Lastensuojelulain 45 §:n mukaan, kun lapsi on otettu huostaan, hyvinvointialueella on oikeus huostaanoton tarkoituksen toteuttamiseksi päättää lapsen olinpaikasta sekä hoidosta, kasvatuksesta, valvonnasta ja muusta huolenpidosta ja näiden toteuttamiseksi tarpeellisesta opetuksesta ja terveydenhuollosta. Säännöksen 3 momentin mukaan 1 ja 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa on pyrittävä yhteistoimintaan lapsen, vanhemman ja huoltajan kanssa ja ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

Lastensuojelulain 52 §:n mukaan lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän sekä lapsen hoidosta ja kasvatuksesta sijaishuollossa vastaavan työntekijän tulee olla yhteistyössä sijaishuoltoon sijoitetun lapsen ja hänen vanhempansa ja huoltajansa sekä sijaishuoltopaikan edustajan kanssa lapsen huollon jatkuvuuden turvaamiseksi.

Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (asiakaslaki) 4 §:n mukaan asiakkaalla on oikeus saada sosiaalihuollon toteuttajalta laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa ja hyvää kohtelua ilman syrjintää. Asiakasta on kohdeltava siten, ettei hänen ihmisarvoaan loukata sekä että hänen vakaumustaan ja yksityisyyttään kunnioitetaan. Saman säännöksen 2 momentin mukaan sosiaalihuoltoa toteutettaessa on otettava huomioon asiakkaan toivomukset, mielipide, etu ja yksilölliset tarpeet sekä hänen äidinkieltensä ja kulttuuritaustansa.

Asiakaslain 5 §:n mukaan sosiaalihuollon henkilöstön on selvitettävä asiakkaalle hänen oikeutensa ja velvollisuutensa sekä erilaiset vaihtoehdot ja niiden vaikutukset samoin kuin muut seikat, joilla on merkitystä hänen asiassaan. Selvitys on annettava siten, että asiakas riittävästi ymmärtää sen sisällön ja merkityksen.

Asiakaslain 6 §:n mukaan sosiaalihuollon järjestämisen tulee perustua viranomaisen tekemään päätökseen tai yksityistä sosiaalihuoltoa järjestettäessä sosiaalihuollon toteuttajan ja asiakkaan väliseen kirjalliseen sopimukseen.

Asiakaslain 8 §:ssä säädetään, että sosiaalihuoltoa toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon asiakkaan toivomukset ja mielipide ja muutoinkin kunnioitettava hänen itsemääräämisoikeuttaan. Asiakkaalle on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa palvelujensa suunnitteluun ja toteuttamiseen. Sama koskee hänen sosiaalihuoltoonsa liittyviä muita toimenpiteitä. Asiakasta koskeva asia on käsiteltävä ja ratkaistava siten, että ensisijaisesti otetaan huomioon asiakkaan etu.

Lastensuojelulain 71 §:n mukaan erityisellä huolenpidolla tarkoitetaan sijaishuollossa olevalle 12 vuotta täyttäneelle lapselle lastensuojelulaitoksessa järjestettävää erityistä, moniammatillista hoitoa ja huolenpitoa, jonka aikana lapsen liikkumisvapautta voidaan hänen hoitonsa ja huolenpitonsa edellyttämässä laajuudessa rajoittaa siten kuin jäljempänä 72 ja 73 §:ssä säädetään.

Lastensuojelulain 72 §:n 1 momentin mukaan lapselle voidaan sijaishuollon aikana, jos hänen erittäin tärkeä yksityinen etunsa sitä välttämättä vaatii, järjestää erityistä huolenpitoa vakavan päihde- tai rikoskierteen katkaisemiseksi tai kun lapsen oma käyttäytyminen muutoin vakavasti vaarantaa hänen henkeään, terveyttään tai kehitystään. Erityisen huolenpidon tavoitteena on katkaista lapsen häntä itseään vahingoittava käyttäytyminen ja mahdollistaa lapselle annettava kokonaisvaltainen huolenpito. Edellytyksenä on lisäksi, että sijaishuoltoa ei ole lapsen hoidon ja huolenpidon tarve huomioon ottaen mahdollista järjestää muulla tavoin eivätkä terveydenhuollon palvelut sovellu käytettäväksi erityisen huolenpidon sijaan.

Pykälän 2 momentin mukaan päätöksen on perustuttava erityisen huolenpidon järjestämistä varten tehtyyn lapsen tilanteen moniammatilliseen arvioon, joka perustuu kasvatukselliseen, sosiaalityön, psykologiseen ja lääketieteelliseen asiantuntemukseen. Pykälän 3 momentin mukaan erityistä huolenpitoa voidaan erittäin painavasta syystä jatkaa enintään 60 vuorokaudella, mikäli lapsen sijaishuollon järjestäminen sitä 1 momentissa mainituin perustein edelleen välttämättä vaatii. Erityinen huolenpito on lopetettava välittömästi, jos se osoittautuu tehottomaksi sille asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi tai kun sen tarvetta ei enää ole.

Lastensuojelulain 73 §:n 1 momentin mukaan erityistä huolenpitoa voidaan järjestää lastensuojelulaitoksessa, jonka käytettävissä on erityisen huolenpidon järjestämiseksi riittävä kasvatuksellinen, sosiaalityön, psykologinen ja lääketieteellinen asiantuntemus. Laitoksessa tulee olla toiminnan edellyttämä tehtävään soveltuvan ammatillisen tutkinnon omaava henkilöstö ja erityisen huolenpidon järjestämiseksi terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan asianmukaiset tilat. Erityisen huolenpidon ajan lasta voidaan estää poistumasta näistä tiloista ilman lupaa tai valvontaa.

Lastensuojelulain 50 §:n mukaan sijaishuoltopaikan valinnassa tulee kiinnittää erityistä huomiota huostaanoton perusteisiin ja lapsen tarpeisiin sekä lapsen sisarussuhteiden ja muiden läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen ja hoidon jatkuvuuteen. Lisäksi tulee mahdollisuuksien mukaan ottaa huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen sekä uskonnollinen tausta. Laitoshuoltoa järjestetään, jos lapsen sijaishuoltoa ei voida järjestää lapsen edun mukaisesti riittävien tukitoimien avulla perhehoidossa tai muualla.

Lastensuojelulain 62 §:n 1 momentin mukaan sijaishuollossa olevan lapsen oikeutta pitää yhteyttä vanhempiinsa tai muihin hänelle läheisiin henkilöihin saadaan lain 63 §:ssä tarkoitetulla päätöksellä rajoittaa, jos yhteydenpidosta ei ole voitu 30 §:ssä tarkoitetussa asiakassuunnitelmassa tai erityisestä syystä muutoin sopia lapsen ja hänen vanhempiansa tai muiden läheistensä kanssa, ja jos:

- 1) yhteydenpito vaarantaa lapsen sijaishuollon tarkoituksen toteuttamisen ja rajoittaminen on lapsen hoidon ja kasvatuksen kannalta välttämätöntä tai
- 2) yhteydenpidosta on vaaraa lapsen hengelle, terveydelle, kehitykselle tai turvallisuudelle.

- - -

Lastensuojelulain 62 §:n 2 momentin mukaan edellä 1 momentissa tarkoitettu edellytyksin saadaan 1) rajoittaa lapsen oikeutta tavata vanhempiaan tai muita läheisiään; 2) rajoittaa lapsen oikeutta pitää yhteyttä läheisiinsä puhelimitse tai muita yhteydenpitolaitteita tai -välineitä käyttäen.

Lastensuojelulain 62 §:n 4 momentin mukaan edellä 1–3 momentissa tarkoitettua yhteydenpidon rajoittamista voidaan käyttää vain siinä määrin kuin kussakin tapauksessa on laissa säädetyn tarkoituksen saavuttamiseksi välttämätöntä.

3.3.2 Arviointi

Totean, että lapselle on lastensuojelulain mukaan järjestettävä hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa vastaavaa sijaishuoltoa ja siihen liittyviä palveluja. Lapsella on tähän ehdoton oikeus. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on koko lapsen sijaishuollon ajan huolehdittava siitä, että lapsi saa hänen tarpeisiinsa vastaavat riittävät palvelut.

Lastensuojelulaki sisältää yksityiskohtaiset säännökset siitä, miten kuuluu menetellä ja mitä asioita on otettava harkinnassa huomioon, jos pohdittaessa lapsen yksilöllisen tarpeen mukaisia sijaishuollon palveluja harkittavana on lapselle annettavan palvelun toteuttaminen erityisenä huolenpitona. Hallinto-oikeus on kirjannut päätökseensä selkeästi ja yksityiskohtaisesti ne seikat, joita harkinnassa olisi tullut ottaa huomioon voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti jatkopäätöstä tehtäessä.

Kantelun mukaan hallinto-oikeuden johtopäätökset osoittavat, että erityisen huolenpidon jatkamista koskevassa päätöksenteossa oli laiminlyöty selvittää, onko lapsen sijaishuolto järjestettävissä lapsen tarpeita vastaavasti muilla tavoin.

Kaupungin lausunnon mukaan kyseessä ei ollut puutteellisin perustein tehty päätös, vaan puutteet liittyivät perusteluiden kirjaamiseen päätökselle.

Totean, että en saamani aineiston perusteella ole voinut vakuuttua siitä, että kantelijan asiassa harkinta olisi toteutettu riittävällä huolellisuudella ja kyse olisi ollut vain puutteista harkintaan sisältyneiden asioiden kirjaamisessa. Näkemykseni mukaan päätöksen perusteluja, asiantuntijoiden antaman lausunnon sisältöä sekä päätöksentekoon liittyvää harkintaa ei voida esittämällä tavalla erottaa menettelyllisesti toisistaan.

Lain mukaan erityistä huolenpitoa koskevan jatkopäätöksen on perustuttava erityisen huolenpidon järjestämistä varten tehtyyn lapsen tilanteen moniammatilliseen arvioon. Päätöstä tehtäessä lakia on mitä ilmeisemmin tulkittu siten, että kyseisen moniammatillisen arvion sisältävän lausunnon hankkiminen on ollut ehdoton edellytys sille, että kyseinen päätös voidaan tehdä.

Kaupungin lausunnossa on mielestäni myös aivan oikein tehty se johtopäätös, että vastaavissa tilanteissa, joissa lausunto on puutteellinen siten, ettei siinä joiltain osin oteta lainkaan kantaa lain edellyttämiin seikkoihin, päätöstä valmistelevien henkilöiden tulisi pyytää asiantuntijoita täydentämään lausuntoaan. Kun näin ei kuitenkaan ollut kantelijan asiassa tehty, ei näkemykseni mukaan myöskään harkinta päätöstä tehtäessä ole perustunut tilanteen moniammatilliseen arvioon siten kuin laissa on tarkoitettu. Jos lausuntoa tehtäessä ja sen perusteella päätökseen perusteluja kirjoitettaessa ei ole kyetty kirjallisesti arvioimaan keskeisiä laissa säädettyjä edellytyksiä päätöksen tekemiseen, en katso, että harkinta päätöstä tehtäessä on toteutettu asianmukaisella huolellisuudella.

Lainsäädäntöön sisältyvän yksityiskohtaisen sääntelyn noudattaminen estää senkaltaisen päätöksenteon, jossa ratkaisut voisivat perustua hiljaiseen tietoon ja mahdollisiin epävirallisiin keskusteluihin eri tahojen kanssa ilman, että päätöksen taustalla olevia todellisia syitä tuotaisiin esiin siten, että niiden lainmukaisuus voitaisiin arvioida. Painotan, etteivät esimerkiksi puutteet terveydenhuollon palvelujen toteuttamisessa saa aiheuttaa sitä, että asiakkaaseen kohdistetaan pakkotoimia sosiaalihuollon palvelussa. Myös yhteydenpidon rajoittaminen lapsen ja vanhempien välillä kanteluasiassa toteutetulla tavalla edellyttää painavia yksilöityjä perusteluja.

Käytettävissäni olevaan aineistoon sisältyneet hallinto-oikeuden päätöksen jälkeen annetut kommentit, joiden mukaan järjestely oli kuitenkin ”lapsen edun mukainen” ja siitä ”aiheutui enemmän hyötyä kuin haittaa”, kertovat näkemykseni mukaan siitä, ettei sosiaalitoimessa ole edelleenkään ymmärretty, kuinka merkityksellisistä perusoikeuksien rajoittamisista on ollut kyse ja millä tarkkuudella päätöksentekoon sen tähden olisi tullut suhtautua.

Korostan, että laissa säädetyt edellytykset päätöksen tekemiseen tarkoittavat sitä, ettei kyseistä päätöstä saa tehdä yksinomaan sosiaalityöntekijöiden omaan asiantuntemukseen ja heillä mahdollisesti oleviin arvioihin tai tietoihin perustuen. Kun tämänkaltaisia tietoja ei ole tuotu päätöksessä näkyviin ja jälkikäteen esitetään väitteitä, joiden mukaan perusteluja olisi ollut, on se merkki paitsi puutteista perustelujen kirjoittamisessa myös puutteellisesta ja huolimattomasta harkinnasta päätöstä tehtäessä.

Koska päätöksenteko on ollut virheellistä edellä tässä päätöksessä kuvatuin tavoin, totean myös, että kantelijalle ja hänen vanhemmilleen ei ole selvitetty asiakaslain 5 §:n mukaisesti heidän oikeuksiaan ja erilaisia vaihtoehtoja palvelujen toteuttamisessa. Asiakkaalle ei ole annettu mahdollisuutta osallistua ja vaikuttaa palvelujensa suunnitteluun ja toteuttamiseen siten kuin asiakaslain 8 §:ssä on säädetty.

Katson, että kantelija ja hänen vanhempansa eivät ole saaneet sosiaalihuollon asiakaslain 4 §:ssä tarkoitetun mukaisesti laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa ja hyvää kohtelua.

3.4 Oikeusturvan toteutuminen

3.4.1 Lainsäädäntö

Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia.

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

Pykälän 2 momentin mukaan käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Perustuslain 3 §:n 3 momentin mukaisesti tuomiovalta kuuluu riippumattomille tuomioistuimille.

Perustuslain 99 §:n 1 momentin mukaan korkein hallinto-oikeus käyttää ylintä tuomiovaltaa hallintolainkäyttöasioissa. Siltä osin kuin muutoksenhakuoikeutta ei ole, hallinto-oikeuden päätös on lopullinen.

Lastensuojelulain 92 §:n 1 ja 4 momentin mukaan erityistä huolenpitoa taikka erityisen huolenpidon jatkamista koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Yhteydenpidon rajoittamista ja sijaishuoltopaikan muuttamista koskevilta osin muutosta voi hakea valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

3.4.2 Arviointi

Palvelun järjestäjän selvityksissä on siis eroteltu yhtäältä päätöksentekoon liittyvä harkinta ja toisaalta päätökseen tehdyt kirjaukset päätöksen perusteluista. Asiaa on kuvattu seuraavasti.

”Hallinto-oikeuden kumotessa lastensuojelun päätöksen pyrimme tunnistamaan, onko kyseessä selkeästi puutteellisin perustein tehty päätös, vai onko kyse ollut pikemminkin puutteesta perusteluiden kirjaamisessa päätösasiakirjalle. Pidämme molemman tyyppisiä puutteita vakavina. Ne edellyttävät kuitenkin erilaisia toimenpiteitä päätösvalmistelun laadun varmistamiseksi. Arvioimme, että kantelijan erityisen huolenpidon jatkopäätöksen kohdalla puutteet liittyvät perusteluiden kirjaamiseen päätökselle.”

Katson, että lausuntoon, selvitykseen sekä vahingonkorvausta koskevaan päätökseen sisältyvä prosessin erottelu toisaalta perustelujen kirjoittamiseen (jonka on tunnistettu olleen virheellistä) ja toisaalta asian arvioiminen (jossa ei ole katsottu ollaan vikaa) on ongelmallinen. Minulle toimitetuissa asiakirjoissa ja kantelijalle osoitetussa vahingonkorvausta koskevassa päätöksessä annetaan mielestäni ymmärtää, että kaupungin näkemys on, että hallinto-oikeuden päätös on virheellinen ja virheellinen tulkinta perustuu puutteisiin lastensuojelun erityisen huolenpidon päätökseen kirjatuissa perusteluissa.

”Yhteydenpidon rajoittamisen arviointi on tehty erillisenä arviointina ja nähty hakijan edun mukaisena sekä välttämättömänä hakijan tarvitseman sijaishuollon tarkoituksen toteuttamiseksi. Hallinto-oikeus on ratkaisussaan arvioinut asian toisin ja todennut, ettei asiassa ole esitetty sellaista selvitystä, jonka perusteella hakijan hoitoa ja huolenpitoa ei olisi ollut mahdollista järjestää muulla tavoin, eikä myöskään selvitystä siitä, että hakijan psyykkisen voinnin kartoittamista ei olisi voitu jatkaa terveydenhuollon palveluiden piirissä.”

”Lastensuojelun sosiaalityön näkemyksen mukaan erityisen huolenpidon jakson jatkaminen on ollut hallinto-oikeuden kumoavasta päätöksestä huolimatta hakijan edun mukaista ja välttämätöntä, ja siitä on ollut hakijalle enemmän hyötyä kuin haittaa.”

Toistan, että en laillisuusvalvojana ota kantaa siihen, olisiko lapsen erityistä huolenpitoa tullut jatkaa, vaan tämä harkinta lapselle järjestetyistä palveluista on kuulunut lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle ja lastensuojelulaissa tarkoitetuille päätöksentekoon oikeutetuille viranhaltijoille. Lastensuojelussa tehdyn päätöksen oikeellisuuden arviointi on laissa säädetty - - - hallinto-oikeuden tehtäväksi. Hallinto-oikeus on antanut asiassa päätöksensä ja korkeimmasta hallinto-oikeudesta saadun tiedon mukaan päätös on kaikilta osin lainvoimainen.

Pidän sinänsä myönteisenä, että kaupunki on hallinto-oikeuden päätöksen jälkeen lähtenyt arvioimaan omaa toimintaansa, jotta se voisi parhaalla mahdollisella tavalla jatkossa turvata sen, ettei lastensuojelun sijaishuollon asiakkaisiin kohdistuisi vastaavaa virheellistä menettelyä.

Mielestäni ei kuitenkaan ole asianmukaista, että kaupunkin hallinto-oikeuden päätöksen antamisen jälkeen ja sen tultua lainvoimaiseksi lähettää kantelijalle asiakirjan, jossa se antaa ymmärtää, että hallinto-oikeuden päätös on ollut virheellinen. Katson, että toiminta on tältä osin ollut ristiriidassa keskeisten perustuslain oikeusturvaa koskevien säännösten kanssa. Pidän toimintaa erityisen moitittavana ottaen huomioon, että valituksen tekijä (kantelija) on ollut sijaishuollossa ollut lapsi ja kaupungin toiminnan on jo hallinto-oikeuden päätöksellä todettu olleen asian käsittelyssä lainvastaista.

Korostan, että perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia.

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

Pykälän 2 momentin mukaan käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Perustuslain 3 §:n 3 momentin mukaisesti tuomiovalta kuuluu riippumattomille tuomioistuimille. Perustuslain 99 §:n 1 momentin mukaan korkein hallinto-oikeus käyttää ylintä tuomiovaltaa hallintolainkäyttöasioissa. Siltä osin kuin muutoksenhakuoikeutta ei ole, hallinto-oikeuden päätös on lopullinen.

Totean, että perustuslain turvaamaan oikeusturvaan kuuluu se, että asianosaisilla on mahdollisuus saattaa asiansa riippumattoman tuomioistuimen käsiteltäväksi. Oikeudenmukainen oikeudenkäynti perustuu siihen, että tuomioistuinkäsittelyn aikana asianosaisilla on mahdollisuus saattaa käsityksensä riippumattoman tuomioistuimen tietoon. Tuomioistuin tekee päätöksensä saamansa aineiston perusteella. Kun päätös on lopullinen, sitä on noudatettava.

Tietyin edellytyksin korkein hallinto-oikeus voi purkaa lainvoimaisen hallintopäätöksen tai hallintotuomioistuimen lainvoimaisen päätöksen. Yksi edellytyksistä on, että asiaan on tullut uutta selvitystä, joka olisi voinut olennaisesti vaikuttaa asiaan. Tämän perusteen käyttämisen edellytyksenä on kuitenkin se, ettei johdu hakijasta, että selvitystä ei ole aikanaan esitetty.

Totean, että palvelun järjestäjä kaupunki ei voi toimia ylimpänä tuomioistuimena omassa asiassaan, eikä sen myöskään tule lapselle osoitetussa asiakirjassa antaa ymmärtää, että sillä olisi tällaisia valtuuksia.

Näkemykseni mukaan lastensuojelun ja kaupungin menettelyvirheet kantelijan asiassa ovat olleet erittäin vakavia.

Asiakkaan oikeusturvan toteutumisen kannalta menettelyn virheettömyys on olennaisen tärkeää asioissa, joiden tosiasiallisiin vaikutuksiin yksilön kannalta muutoksenhaku ei jälkikäteen vaikuta, vaikka hallintotuomioistuin kumoaisi päätöksen.

Ottamatta kantaa siihen, mikä vaikutus erityisen huolenpidon jatkamisella on ollut kantelijaan, totean, että tehdyt menettelyvirheet ovat olennaisesti heikentäneet kantelijalle annetun palvelun laatua ja heikentäneet mahdollisuuksia tukea kantelijan terveyttä ja hyvinvointia lastensuojelun keinoin. Toiminta ei ole ollut lapsen edun mukaista. Lastensuojelun mahdollisuudet auttaa lasta ja työskentely hänen kanssaan perustuu olennaisilta osin luottamukseen lapsen ja työntekijöiden välillä.

Kun sosiaalitoimen tiedossa on ollut, että kantelijalla on kielteinen suhtautuminen hänelle tarjottuihin hoito- ja kasvatustoimenpiteisiin, on näkemykseni mukaan selvää, että lastensuojeluviranomaisten oman toiminnan olisi tullut olla kantelijan asioissa moitteetonta ja luottamusta herättävää. Kantelijan hyvinvoinnin kannalta on myös olennaista, että hän voi luottaa oikeusjärjestelmän toimivuuteen.

Käytettävissäni olleiden asiakirjojen perusteella lainvastainen menettely ei ole perustunut vain yksittäisten työntekijöiden virheisiin, vaan kyse on ollut laajemmasta koko kaupungin lastensuojelua koskevasta ongelmasta. Pidänkin tärkeänä toimintatapojen uudelleenarviointia, jotta vastaavilta tapahtumilta välttyttäisiin jatkossa.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdissa 3.2, 3.3 ja 3.4 esittämäni käsitykset kaupungin lastensuojelun tietoon ja pyydän sitä ilmoittamaan minulle 30.9.2025 mennessä, mihin toimenpiteisiin käsitykseni ovat antaneet aihetta.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni kaupungille.